

İki Farklı Sosyo-Ekonomik Bölgedeki İlköğretim 4.Sınıf Öğrencilerinin Canlılara Karşı Tutumlarının İncelenmesi

A Study on the Attitudes of Elementary School Students from two Different Socio-Economic Regions towards Living Organisms

Tülin HIZARCI

22 Eylül İlköğretim Okulu, Çanakkale-TÜRKİYE

N. Gökben ATILBOZ

Gazi Üniversitesi, Gazi Eğitim Fakültesi, Biyoloji Eğitimi Anabilim Dalı, Ankara-TÜRKİYE

Selahattin SALMAN

Gazi Üniversitesi, Gazi Eğitim Fakültesi, Biyoloji Eğitimi Anabilim Dalı, Ankara-TÜRKİYE

ÖZET

Bu çalışmanın amacı, ilköğretim dördüncü sınıf öğrencilerinin canlılara karşı genel tutumlarını belirlemek ve bu tutumların alt ve üst sosyo-ekonomik bölgeler arasında farklılık gösterip göstermediğini tespit etmektir. Öğrencilerin tutumları 27 maddeden oluşan "Canlılara Karşı Tutum Ölçeği" ile ölçülmüştür. Sonuçlar, öğrencilerin çoğunluğunun genel olarak canlılara karşı olumlu tutumlara sahip olduklarını göstermiştir. Ayrıca alt ve üst sosyo-ekonomik bölgeler arasında, öğrencilerin tutumları bakımından anlamlı bir fark tespit edilmemiştir.

Anahtar Kelimeler: Canlılar, tutum ölçeği, biyoloji eğitimi.

ABSTRACT

The aim of this study is to determine the attitudes of fourth year students at the elementary schools towards living organisms in general and to determine whether these attitudes differ in lower and upper socio-economic regions. The Students' attitudes have been tested with the "Scale for the attitudes towards living organisms" which consists of 27 items. The results have shown that most of the students have positive attitudes towards living organisms. Besides it has been found out that there is not a meaningful

difference in lower and upper socio economic regions considering the students' attitudes.

Key words: Living organisms, scale for attitudes, biology education.

1. Giriş

Tutum, bir bireye atfedilen ve bireyin kendisi ya da çevresindeki herhangi bir toplumsal obje veya olay ile ilgili düşünce, duygu ve davranışlarını düzenli bir biçimde oluşturan bir eğilimdir (Smith, 1968, Akt. Kağıtçıbaşı, 1999). Tutumlar doğuştan gelmez, toplumsal yaşam içinde kazanılır. Tutum, bireyin davranışlarını yönlendirici bir unsurdur. Tutumlar, olumlu ya da olumsuz davranışlara yol açabilir (Tavşancıl, 2002). Çoğu tutumların kökeni çocukluğa dayanmakta ve genelde doğrudan deneyim, pekiştirme, taklit ve sosyal öğrenme ile edinilmektedir. Erken yaşlarda kazanılan tutumlar, kolay kolay değişmeyen ve oldukça durağan özellik gösterirler (Kağıtçıbaşı, 1999). Bu yaşlarda edinilen tutumların kaynağı kişisel deneyimlerden çok, anne-babalaradır. Çocuklar büyüdükçe anne-babaların onların tutumları üzerindeki etkisi azalmakta ve özellikle ergenlik döneminin başlamasıyla akranlar, kitle haberleşme araçları, diğer kaynaklardan edinilen bilgi ve eğitim gibi etkenlerin rolü giderek artmaktadır (Morgan, 1995).

Eğitim, kişiye olumlu tutumları kazandırmak ve artırmak, olumsuz tutumları da ortadan kaldırmak ya da azaltmak süreci olarak tanımlanabilir. Öğrenim sırasında kişi, birçok bilgi, beceri ve alışkanlıklar edinir. Bunlarda değişiklik oldukça, tutumlarda da değişim olur (Binbaşıoğlu; 1995). Öğrenmenin en temel koşulu merak, ilgi ve hoşlanmadır. Öğrenilecek konuya duyulan ilgi, olumlu tutum öğrenme düzeyini yükseltir (Senemoğlu, 2001). Canlılara karşı geliştirilen tutumlar da, canlıları inceleyen bir bilim dalı olan biyoloji dersine karşı olan ilgiyi ve buna bağlı olarak da başarıyı büyük ölçüde etkilemektedir.

Günümüzün en büyük problemlerinden biri de, çevrenin ve ekolojik dengelerin hızla bozulmasıdır. İnsanın kendini doğadan soyutlaması ve çevresindeki diğer canlıları yok sayması, çevre problemlerinin ana kaynağını oluşturur. Çevre bilincinin

kazandırılmasında en temel unsur, canlıların korunmasıdır. Çevremizi oluşturan elemanların başında canlı varlıklar gelir. Canlıların yok edilmesi, onlara zarar verilmesi ekolojik dengeleri altüst etmektedir. Kırsal alanlarda doğayla iç içe yaşayan insanlar, beklenenin aksine canlılara karşı olumsuz davranışlar sergilemektedirler. Bu durum kendinden başka canlıya yaşam hakkı tanımayan, çarpık kentleşmenin ürünü olan toplumlarda daha da ürkütücü boyutlardadır. Bu aşamada uzun vadeli ve etkin bir çözümü elbette ki eğitim üstlenmiştir. Çocukluk döneminde canlılara ilişkin geliştirilen olumlu ya da olumsuz tutumların, kuşkusuz ileriki dönemlerde konusu canlı olan biyoloji dersinin öğrenilmesinde ve bu dersin bir hedef davranışı olan günümüzün popüler problemi ekoloji ve çevre koruma bilincinin kazandırılmasında önemli etkileri olacaktır. Çevre bilincinin kazandırılmasında temel basamak, öğrencilere insanın doğanın bir parçası olduğunu, efendisi olmadığını anlatmak ve canlılara olumlu tutumlar geliştirmelerini sağlamak olmalıdır. Bu doğrultuda çalışmada iki amaç belirlenmiştir:

- 1-İlköğretim dördüncü sınıf öğrencilerinin canlılara karşı genel tutumlarını belirlemek.
- 2-Alt ve üst sosyoekonomik bölge öğrencilerinin canlılara karşı tutumları arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığını tespit etmek. Araştırmada şu sorulara cevap aranmıştır:
  - 1- Öğrencilerin canlılara zarar verme ve öldürme konusundaki tutumları nelerdir?
  - 2- Öğrencilerin canlıların doğal yaşam ortamlarından alıkonması konusundaki tutumları nelerdir?
  - 3- Öğrenciler doğadaki her canlının ekolojik değerinin farkındalar mı?
  - 4- Öğrencilerin ormanların korunması konusundaki tutumları nelerdir?
  - 5- Öğrenciler canlıları görmekten ve yakın temasta bulunmaktan hoşlanıyorlar mı?
  - 6- Öğrencilerin canlıların insanlık yararına kullanılması konusundaki tutumları nelerdir?
  - 7- İki farklı sosyoekonomik bölgede bulunan ilköğretim okullarındaki öğrencilerin, canlılara karşı tutumları arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?

2. Yöntem

Araştırma modeli olarak betimsel tarama modeli kullanılmıştır. Tarama modelleri, geçmişte ya da halen varolan bir durumu varolduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımlarıdır (Karasar, 1999).

Çalışmaya 2002-2003 eğitim öğretim yılında Ataşehir İlköğretim Okulunun dördüncü sınıfındaki 50 öğrenci ile Şehit Öğretmen Nurgül Kale İlköğretim Okulunun dördüncü sınıfındaki 48 öğrenci katılmıştır.

Veri toplama aracı olarak “Canlılara Karşı Tutum Ölçeği” hazırlanmıştır. Likert tutum ölçeği, tutumları en kolay ve doğrudan ölçen bir yöntemdir (Kağıtçıbaşı, 1999). Bu tür ölçekler deneklerin görüşlerini ve ilgili öneriye/ifadeye katılım düzeylerini belirlemeye imkan tanır (Özgüven, 1998). Canlılara Karşı Tutum Ölçeği; “katılıyorum”, “kararsızım” ve “katılmıyorum” olmak üzere üç aralıklı likert tipi bir ölçektir. Tutum ölçeğinin hazırlanması aşamasında eğitim öğretim yılının başlangıcında denek grubundaki öğrencilere canlılar hakkında kompozisyonlar yazdırılmıştır. Bu kompozisyonlardaki dikkat çekici ifadeler tutum cümlesi olarak belirlenmiştir. Millet ve Lock (1992) tarafından öğrencilerin hayvanların kullanılmasına karşı tutumlarını ölçmek amacıyla yapılan çalışmadaki tutum cümlelerinden de yararlanılmıştır. Otuz tutum maddesinden oluşan deneme formu denek grubu dışındaki 50 öğrenci üzerinde ön uygulama yapılmıştır. Madde analizi sonucunda 3 madde ölçekten çıkarılmıştır. Yirmi yedi maddenin iç tutarlılık güvenirlik katsayısı 0,79 (Cronbach alpha) olarak bulunmuştur (Tablo-1). Madde toplam korelasyonunun yüksekliği ve uzman görüşleri kapsam geçerliğinin sağlandığını göstermiştir. Ölçekten alınabilecek en düşük toplam puan 27, en yüksek toplam puan ise 81’dir. Ölçekten elde edilen puanların yorumlanmasında ise; bu iki puan ortasındaki değer olan 54 puan nötr tutumları, 27-53 arasındaki puanlar olumsuz tutumları, 55-81 arasındaki puanlar ise olumlu tutumları ifade etmektedir.

Tablo-1. *Canlılara Karşı Tutum Ölçeğinin Güvenirlik Çalışması Sonuçları*

Alt ölçekler	TUTUMLAR	Madde sayısı	Cronbach Alpha
1.Ölçek	Canlılara zarar verme ve öldürme konusundaki tutumlar	8	0,77
2.Ölçek	Canlıların doğal yaşam ortamlarından alıkonması konusundaki tutumlar	5	0,78
3.Ölçek	Doğadaki her canlının ekolojik değerini fark etme ile ilgili tutumlar	4	0,77
4.Ölçek	Ormanların korunması konusundaki tutumlar	2	0,77
5.Ölçek	Canlıları görmekten ve yakın temasta bulunmaktan hoşlanma ile ilgili tutumlar	3	0,78
6.Ölçek	Canlıların insanlık yararı için kullanılmasına konusundaki tutumlar	5	0,79
Ölçeğin tümü		27	0,79

Canlılara Karşı Tutum Ölçeğinin çalışma grubundaki 98 dördüncü sınıf öğrencisine uygulanmasıyla elde edilen veriler, SPSS paket programında değerlendirilerek yüzde ve frekans dağılımları belirlenmiştir. Alt ve üst sosyoekonomik bölge öğrencilerinin tutumları arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığını saptamak için de bağımsız t-testi kullanılmıştır.

3. Bulgular ve Yorumlar

Araştırmada veri toplama aracının uygulanması sonucu elde edilen bulgular, bu bölümde analiz edilerek yorumlanmıştır. Araştırmaya katılan ilköğretim 4.sınıf öğrencilerinin ölçekte yer alan canlılarla ilgili toplam 27 tutum cümlesine yönelik vermiş oldukları cevapların toplam ve ortalama puan değerleri, Tablo-2’de özetlenerek sunulmuştur.

Tablo-2. *Öğrencilerin Canlılara Karşı Tutumları*

	N	$\bar{x}$	Toplam Puan
Değer	98	66,46	6513

Tablo-2’de toplam 98 öğrencinin tutum puanları ortalamasının, 66,46 olduğu görülmektedir. Bu değer ölçekten alınabilecek tutum puanları ile karşılaştırıldığında, 55-81 puan aralığında bir değer olduğu için olumlu tutumlar arasında yer almakta ve olumlu tutumları ifade etmektedir. Bu durum öğrencilerin canlılara karşı tutumlarının genel olarak olumlu olduğu şeklinde yorumlanabilir. Aşağıda canlılara karşı tutum ölçeğine ait alt ölçeklerdeki tutum konuları ile ilgili tutum cümleleri ve öğrencilerin katılım düzeylerinin % ve frekans dağılımları belirlenerek tablolar halinde verilmiştir

3.1. Öğrencilerin Canlılara Zarar Verme ve Öldürme Konusundaki Tutumları

Tablo-3. Öğrencilerin canlılara zarar verme ve öldürme konusundaki tutum cümlelerinde tercih ettikleri seçeneklerin frekans ve yüzdelik değerleri

Tutum Cümleleri	Katılıyorum		Kararsızım		Katılmıyorum	
	f	%	f	%	f	%
1. Yiyecek için kesilmiş bir hayvanın bir parçasını kesip koparabilirim.	8	16	17	17,3	73	74,5
2. Bana zarar verebilecek her türlü (fare,yılan vb.) hayvanı öldürürüm.	23	23,5	17	17,3	58	59,2
3. Yolda sokakta gördüğüm kedi,köpek gibi hayvanları taş atar kovalarım.	9	9,2	4	4,1	85	86,7
4. Kesip incelemek için hazırlanan her hayvani materyale karşıyım.	25	25,5	50	51	23	23,5
5. Bence başka bir insanı hayvan keserken izlemek kabul edilebilir.	14	14,3	23	23,5	61	62,2
6. Sadece kesip incelemek için hayvan yetiştirmenin yanlış olduğunu düşünüyorum.	71	72,4	14	14,3	13	13,3
7. İnsanların hayvanları avlaması kabul edilebilir.	9	9,2	14	14,3	75	76,5
8. Hayvanların birbirlerini avlamasından rahatsız olmam.	20	20,4	17	17,3	61	62,2

Tablo-3’deki 1.alt ölçek maddelerinde öğrencilerin tercih ettikleri seçeneklerin yorumlanması:

1. Öğrencilerin %74,5’i ölü olsalar da hayvanları kesip parçalamak istemediklerini belirtmişlerdir.

2. Öğrencilerin %59,2'si kendilerine zarar verebilecek hayvanları dahi öldürmeye karşıdır.
3. Öğrencilerin %86,7'si sokak hayvanlarına zarar vermekten kaçınılmaktadırlar.
4. Öğrencilerin %51'i hayvanların kesip incelemek amacıyla birer materyal olarak kullanılmasına karşı kararsız bir tutum sergilemektedir. Millet ve Lock (1992) tarafından 14-15 yaşlarındaki 213 kız ve 255 erkek öğrenci ile yapılan çalışmada hayvanların bu şekilde kullanılmasına karşı olan öğrencilerin oranı kız öğrencilerde %52, erkek öğrencilerde ise %22, kararsızların oranı kız öğrencilerde %32, erkek öğrencilerde ise %37 olarak bulunmuştur.
5. Öğrencilerin %62,2'si başka bir insanın dahi hayvan keserken izlenmesinin kabul edilebilir olmadığı görüşündedirler.
6. Öğrencilerin %72,4'ü hayvanları sebebi ne olursa olsun sadece kesip inceleme amaçlı yetiştirmenin yanlış olduğunu düşünmektedirler. Millet ve Lock (1992) tarafından yapılan çalışmada da kız öğrencilerin %83'ünün, erkek öğrencilerin %61'inin hayvanları kesip inceleme amaçlı yetiştirmenin yanlış olduğunu düşündükleri belirlenmiştir.
7. Öğrencilerin %76,5'i hayvanların avlanmasına karşıdır.
8. Öğrencilerin %62,2'sine hayvanları birbirlerini avlarken izlemek rahatsızlık vermektedir.

Bu sonuçlar incelendiğinde öğrencilerin çoğunun canlılara zarar verme ve öldürmeye karşı olumsuz tutum sergiledikleri, canlılara zarar verme eğiliminde olmadıkları görülmektedir. Ancak 4. maddede insanlık yararı için hayvanların kesilip parçalanıp incelenme materyali olarak kullanılması konusunda kararsız oldukları ortaya çıkmıştır.

3.2. Öğrencilerin Canlıların Doğal Yaşam Ortamlarından Alıkonması Konusundaki Tutumları

Tablo-4. Öğrencilerin canlıların doğal yaşam ortamlarından alıkonması konusundaki tutum cümlelerinde tercih ettikleri seçeneklerin frekans ve yüzdelik değerleri

Tutum Cümleleri	Katılıyorum		Kararsızım		Katılmıyorum	
	f	%	f	%	f	%
1. Bence hayvanların okulda tutulması yanlış.	59	60,2	18	18,4	21	21,4
2. Nasıl yaşadıklarını incelemek için hayvanları laboratuvarlarda tutmak iyi fikir.	33	33,7	29	29,6	36	36,7
3. Hayvanları kafesler içinde görmekten hoşlanmam.	73	74,5	13	13,3	12	12,2
4. Hayvanat bahçesine gitmeyi çok severim.	83	84,7	9	9,2	6	6,1
5. Çiçekleri doğada yaşadığı ortamda görmeyi çok severim.	88	89,8	5	5,1	5	5,1

Tablo-4'deki 2.alt ölçek maddelerinde öğrencilerin tercih ettikleri seçeneklerin yorumlanması:

1. Öğrencilerin %60,2'si hayvanların okulda tutulmalarına karşıdırlar. Millet ve Lock (1992) ise kız öğrencilerin %41'inin, erkek öğrencilerin %35'inin hayvanların okulda tutulmalarını yanlış bulduklarını belirtmişlerdir.

2. Öğrencilerin %33,7'si nasıl yaşadıklarını incelemek için hayvanların laboratuvarlarda tutulmalarına doğru bulurken, %36,7'si karşı olduklarını, %29,6'sı ise kararsız olduklarını belirtmişlerdir. Bundan dolayı öğrencilerin farklı tutumlara sahip oldukları söylenebilir. Millet ve Lock (1992) tarafından yapılan çalışmanın sonuçları da bu durumu desteklemektedir. Kız öğrencilerin %36'sı, erkek öğrencilerin %49'u nasıl yaşadıklarını incelemek için hayvanların laboratuvarlarda tutulmalarını doğru bulurken, kız öğrencilerin %32'si, erkek öğrencilerin ise %26'sı karşı olduklarını belirtmişlerdir.

3. Öğrencilerin %74,5'i hayvanları kafesler içinde görmekten hoşlanmamaktadırlar. 13-14 yaşlarındaki 347 öğrenci ile yapılan başka bir çalışmada ise öğrencilerin %39'u hayvanların hayvanat bahçesinde tutulmalarına karşıdırlar ve bunun için en önemli

sebepler olarak da hayvanların kafeslerde tutulmalarını göstermişlerdir (Greaves, Boyes ve Willams, 1993).

4. Öğrencilerin %84'ü hayvanat bahçesine gitmeyi çok sevdiklerini belirtmişlerdir.

5. Öğrencilerin %89'u çiçekleri doğada görmekten hoşlanmaktadırlar.

Tablo-4'deki 2.alt ölçek maddelerine verilen cevaplarda öğrencilerin çoğu canlıların doğal yaşam ortamlarında kalmalarını istediklerini belirtmişlerdir. Ancak 2.madde sonuçlarına göre öğrencilerin hayvanların incelenmek için laboratuvarlarda tutulmaları konusunda farklı tutumlara sahip oldukları anlaşılmıştır. Öğrencilerin çoğu hayvanları kafesler içinde görmekten hoşlanmamalarına rağmen 4.maddede hayvanat bahçesine gitmeyi çok sevdiklerini belirtmişlerdir. Bu durum öğrencilerin bu maddeyi canlıları doğal yaşam ortamlarından alıkoymak biçiminde algılamadıkları şeklinde yorumlanabilir.

3.3. Öğrencilerin Doğadaki Her Canlının Ekolojik Değerini Fark Etme İle İlgili Tutumları

Tablo-5. Öğrencilerin doğadaki her canlının ekolojik değerini fark etme ile ilgili tutum cümlelerinde tercih ettikleri seçeneklerin frekans ve yüzdelik değerleri

Tutum Cümleleri	Katılıyorum		Kararsızım		Katılmıyorum	
	f	%	f	%	f	%
1. Yılan, timsah vb. hayvanların korkutucu da olsalar doğada önemli yerleri vardır ve bu nedenle öldürülüp yok edilmesine karşıyım.	65	66,3	14	14,3	19	19,4
2. Hemen her zaman böceklerden nefret etsem de onları öldürmem.	79	80,6	8	8,2	11	11,2
3. Ormanlardaki çeşitli ağaçların yerine meyve ağaçlarının dikilmesini isterim.	37	37,8	22	22,4	39	39,8
4. Otlar da ağaçlar kadar önemlidir.	83	84,7	10	10,2	5	5,1

Tablo-5'teki 3.alt ölçek maddelerinde öğrencilerin tercih ettikleri seçeneklerin yorumlanması:

1- Öğrencilerin %66,3'ünün onlar için korkutucu olan hayvanların yok edilmesine karşı oldukları görülmektedir.

2- Öğrencilerin %80,6'sının böcekler gibi sevilmeyen bir canlıya dahi zarar vermeyi düşünmedikleri görülmektedir.

3- “Ormanlardaki çeşitli ağaçların yerine meyve ağaçlarının dikilmesini isterim” ifadesine %37,8'i “katılıyorum”, %22,4'ü “kararsızım”, %39,8'i “katılmıyorum” cevabını verdiklerinden dolayı öğrencilerin farklı tutumlara sahip oldukları söylenebilir.

4- Öğrencilerin %84,7'si otları da ağaçlar kadar değerli bulmaktadırlar.

Tablo-5'deki sonuçlar incelendiğinde öğrencilerin çoğunluğunun canlıların her birinin (önemsiz görünseler de, korkutucu, itici olsalar da vb.) doğada önemli yerlerinin olduğunu düşündükleri görülmektedir. “Ormanlardaki çeşitli ağaçların yerine meyve ağaçlarının dikilmesini isterim” maddesinde öğrencilerin %37,8'inin olumsuz tutumlara sahip oldukları ortaya çıkmıştır.

3.4. Öğrencilerin Ormanların Korunması Konusundaki Tutumları

Tablo-6. Öğrencilerin ormanların korunması konusundaki tutum cümlelerinde tercih ettikleri seçeneklerin frekans ve yüzdelik değerleri

Tutum Cümleleri	Katılıyorum		Kararsızım		Katılmıyorum	
	f	%	f	%	f	%
1. Ormanlardan çok fabrikalara ihtiyaç vardır.	9	9,2	22	22,4	67	68,4
2. Bence orman ürünlerinin kullanımı azaltılmalı.	34	34,7	23	23,5	41	41,8

Tablo-6'daki 4.alt ölçek maddelerinde öğrencilerin tercih ettikleri seçeneklerin yorumlanması:

1- Öğrencilerin %68,4'ü ormanların fabrikalardan daha değerli olduğunu düşünmektedirler.

2- “Orman ürünlerinin kullanımı azaltılmalı” ifadesine öğrencilerin %41'i karşıdılar.

Öğrencilerin çoğunluğu (%68,4'ü) ormanların değerli olduğunu düşünmelerine rağmen %41'i ormanlarla ilgili olumsuz tutumlara sahiptirler.

3.5. Öğrencilerin Canlıları Görmekten ve Yakın Temasta Bulunmaktan Hoşlanma ile İlgili Tutumları

Tablo-7. Öğrencilerin canlıları görmekten ve yakın temasta bulunmaktan hoşlanma ile ilgili tutum cümlelerinde tercih ettikleri seçeneklerin frekans ve yüzdelik değerleri

Tutum Cümleleri	Katılıyorum		Kararsızım		Katılmıyorum	
	f	%	f	%	f	%
1. Bence herkes evinde bir hayvan beslemeli.	51	52	29	29,6	18	18,4
2. Hakkında daha fazla bilgi edinmek için hareket halindeki bahçe salyangozlarını incelemek isterim.	71	72,4	15	15,3	12	12,2
3. Hayvanlarla ilgili tüm belgesel filmleri zevkle izlerim.	76	77,6	15	15,3	7	7,1

Tablo-7'deki 5. alt ölçek maddelerinde öğrencilerin tercih ettikleri seçeneklerin yorumlanması:

1. Öğrencilerin sadece %52'si evde hayvan beslemeye isteklidirler.
2. Öğrencilerin %72,4'ü canlıları yakından izlemek, haklarında daha fazla bilgi edinmek istemektedirler. Millet ve Lock (1992) ise çalışmalarında kız öğrencilerin %72'sinin, erkek öğrencilerin ise %74'ünün hayvanların okulda tutulmalarını yanlış bulduklarını belirtmişlerdir.
- 3- Öğrencilerin %77,6'sı hayvan belgesellerinden hoşlandıklarını belirtmişlerdir. Eagles ve Muffitt (1990) ise 12-14 yaşlarındaki 145 öğrenciden %75'inin yaban hayatı ile ilgili filmleri izlediklerini tespit etmişlerdir.

Araştırmaya katılan öğrencilerin çoğunun canlıları evlerinde beslemekten, televizyonda görmekten ve yakından incelemekten hoşlandıkları görülmektedir. Özellikle öğrencilerin büyük çoğunluğu, canlıları konu edinen belgesel filmleri izlemekten büyük zevk aldıklarını belirtmişlerdir.

3.6. Öğrencilerin Canlıların İnsanlık Yararı İçin Kullanılması Konusundaki Tutumları

Tablo-8. Öğrencilerin canlıların insanlık yararı için kullanılması konusundaki tutum cümlelerinde tercih ettikleri seçeneklerin frekans ve yüzdeler değeri

Tutum Cümleleri	Katılıyorum		Kararsızım		Katılmıyorum	
	f	%	f	%	f	%
1. Hayvanların yiyecek amaçlı öldürülmesinin yanlış olduğunu düşünüyorum.	51	52	21	21,4	26	26,5
2. Çiftçiler koyunu sütü için yetiştirmeliler, eti için değil.	36	36,7	30	30,6	32	32,7
3. Yeni ilaçlar insanlara verilmeden hayvanlar üzerinde denenmelidir.	22	22,4	21	21,4	55	56,1
4. Bence hala tedavisi olmayan hastalıklarla ilgili araştırmalarda hayvanlar kullanılmalıdır.	31	31,6	23	23,5	44	44,9
5. İnsanların yaşamlarında hayvanlara gereksinimleri yoktur.	5	5,1	14	14,3	79	80,6

Tablo-8'deki 6. alt ölçek maddelerinde öğrencilerin tercih ettikleri seçeneklerin yorumlanması:

1- Öğrencilerin sadece %52'si hayvanların yiyecek amaçlı öldürülmesini yanlış bulmaktadır. Stanisstreet, Spofforth ve Willams (1993) tarafından 15-16 yaşlarındaki lise öğrencileri üzerinde yapılan çalışmada öğrencilerin %24'ünün yiyecek için hayvanların öldürülmesine karşı oldukları sonucu bulunmuştur. 14-15 yaşlarındaki 468 öğrenci ile yapılan çalışmada ise kız öğrencilerin %35'i, erkek öğrencilerin %12'si hayvanların yiyecek amaçlı öldürülmesini yanlış bulmuştur (Millet ve Lock, 1992).

2- Koyunların eti için değil, sütü için yetiştirilmesine öğrencilerin %36,7'si katılıyorum, %30,6'sı kararsızım, %32,7'si katılmıyorum cevabını vermişlerdir. Millet ve Lock (1992) çalışmalarında kız öğrencilerin %60'mın, erkek öğrencilerin %34'ünün bu görüşe katıldıklarını belirtmişlerdir.

3- Yeni ilaçların insanlara verilmeden önce hayvanlar üzerinde denenmesine öğrencilerin %56'sı karşıdırlar. Millet ve Lock (1992) da çalışmalarında kız

öğrencilerin %62'sinin, erkek öğrencilerin %50'sinin buna karşı olduklarını belirtmişlerdir.

4- Tedavisi olmayan hastalıklarla ilgili araştırmalarda hayvanların kullanılmasına öğrencilerin %44'ü karşıdır. Millet ve Lock (1992) çalışmalarında kız öğrencilerin %43'ünün, erkek öğrencilerin %28'sinin buna karşı olduklarını belirtmişlerdir. Foster, Stanisstreet ve Boyes (1994) tarafından 13-14 yaşlarındaki 195 öğrenciyle yapılan çalışmada ise öğrencilerin %48'i tıp araştırmalarında deneylere karşıdır; bazı öğrenciler insanlara yardım amaçlı yapılabileceğini düşünmektedirler.

5- Öğrencilerin %80,6'sı canlıların yaşamımızda önemli bir yere sahip olduğuna inanmaktadır.

Tablo-8'deki cevaplara göre öğrencilerin çoğunun, canlıları insanlık yararına kullanma fikrine karşı oldukları söylenebilir. Fakat bu oranlar öğrencilerin yarısından çok fazla değildir. 1.maddede %52, 2.maddede %36,7, 3.maddede %56,1 ve 4.maddede ise sadece %44,9 oranında "katılmıyorum" seçeneği işaretlenmiştir. Bu değerler canlıların insanlık yararına kullanılması konusunda farklı tutumların da var olduğunu göstermektedir.

Tablo-9. *Sosyoekonomik düzeye (SED) göre öğrencilerin canlılara karşı tutum puanlarının t-testi sonuçları*

SED	N	$\bar{x}$	S	sd	t	p
ALT	48	65,52	8,1	96	1,201	0,233*
ÜST	50	67,36	7,04			

*p=>0,05

Alt ve üst sosyoekonomik bölge öğrencilerinin canlılara karşı tutum puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık yoktur [$t(96) = 1,201$; $p=0,233 > 0,05$]. Alt sosyoekonomik bölge öğrencilerinin tutum puanları ortalamaları 65,52 iken, üst sosyoekonomik bölge öğrencilerinin tutum puanları ortalamaları 67,36'dır.

4. Sonuçlar

1. Öğrenciler genel olarak canlılara karşı olumlu tutumlara sahiptirler.
2. Öğrencilerin çoğunun canlılara zarar verme ve öldürmeye karşı olmakla birlikte hayvanların insanlık yararı için kesilip parçalanıp incelenme materyali olarak kullanılması konusunda çoğunun nötr tutumlara sahip oldukları ortaya çıkmıştır.
3. Öğrencilerin çoğu canlıların doğal yaşam ortamlarında kalmalarını istediklerini belirtmelerine karşın, hayvanların incelenmek için laboratuvarlarda tutulmaları konusunda farklı tutumlara sahiptirler.
4. Öğrencilerin çoğunluğu canlıların her birinin (önemsiz görünseler de, korkutucu, itici olsalar da vb.) doğada önemli bir yere sahip olduğunu kabul etmektedir.
5. Ormanların kullanılması ve ekolojik değerleri konusunda farklı görüşlere ve olumsuz tutumlara sahip öğrenciler vardır.
6. Öğrencilerin canlılara karşı olumlu tutumlar içinde oldukları, onları merak ettikleri, haklarında daha fazla bilgi edinmek istedikleri görülmektedir.
7. Öğrencilerin çoğunluğu canlıları insanlık yararına kullanma fikrine karşı olmakla birlikte bir kısmının da hayvanların tıp, çiftçilik gibi insanlık yararına kullanılmaları konusunda farklı tutumlara sahip oldukları görülmektedir.
8. İki farklı sosyoekonomik bölge öğrencilerinin canlılara karşı tutumları arasında anlamlı bir fark görülmemiştir.

5. Öneriler

1. Öğrencilerin canlılar hakkındaki olumsuz tutumları tespit edilerek nedenleri araştırılmalı, bu tutumların giderilmesi ve olumlu tutumların kazandırılması için çaba gösterilmelidir.
2. Yapılacak eğitim-öğretim uygulamalarında öğrencilerin farklı inanç ve görüşlere sahip olabilecekleri dikkate alınmalıdır.

3. Öğretmenler, öğrencilerin canlıların insanlık yararına kullanılması konusunda bazı düşünceleri doğru ya da yanlış olarak tartışmasız sunmak yerine, onların farklı düşüncelerini tartışabilecekleri ortamlar yaratmalı, konu ile ilgili doğru bilimsel bilgiler vermeli ve canlılarla ilgili öğretim etkinliklerinde öğrencilerin görüşlerini dikkate almalıdırlar.

Kaynaklar

- Binbaşıoğlu, C. (1995). Eğitim Psikolojisi. *Yargıcı Matbaası*, Ankara.
- Eagles, P. F. J. ve Muffitt, S. (1990). An Analysis of Children's Attitudes Toward Animals. *Journal of Environmental Education*, 21(3), 41-44.
- Foster, C., Stanisstreet, M. ve Boyes, E. (1994). Children's Attitudes to The Use of Animals in Education and Research: What Are Their Justifications and Reservations? *School Science Review*, 76(275), 39-44.
- Greaves, E., Stanisstreet, M. Boyes, E. ve Willams, T. (1993). Children's Ideas About Animal Conservation. *School Science Review* 75(271), 51-60.
- Kağıtçıbaşı, Ç. (1999). Yeni İnsan ve İnsanlar. *Evrım Yayınevi*, 10. Baskı, *Sosyal Psikoloji Dizisi:1*, İstanbul.
- Karasar, N. (1999). Bilimsel Araştırma Yöntemi. *Nobel Yayın Dağıtım*. Ankara.
- Millet, K. ve Lock, R. (1992). GCSE Students' Attitudes Towards Animal Use: Some Implications for Biology/Science Teachers. *Journal of Biological Education* 26(3) 204-208.
- Morgan, C. T. (1995). Psikolojiye Giriş. Çev. Sor. Sirel Karakaş, 11.Baskı, *Meteksan A.Ş.*, Ankara.
- Özgüven, İ.E. (1998). Psikolojik Testler. *PDREM Yayınları. Sistem Ofset*. Ankara.
- Senemoğlu, N. (2001). Gelişim ve Öğrenme ve Öğretme. *Gazi Kitabevi*, Ankara.
- Stanisstreet, M., Spofforth, N. ve Williams, T.R. (1993). Attitudes of Children to The Uses of Animals. *International Journal of Science Education*, 15: 411-425.
- Tavşancıl, E. (2002). Tutumların Ölçülmesi ve SPSS ile Veri Analizi. *Nobel Yayın Dağıtım*. Ankara.